

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א • לע"נ הר"ר מרדכי קלמן (מוטי) זיסר ב"ר משה יצחק ז"ל

בס"ד, כ"ה אייר תשפ"ד

מסכת בבא מציעא צ"ה-ק"א ♦ אהלות י"ג, ה' - י"ד, ה'

גליון מס' 1306

השבוע בגליון

- ♦ הנותן שקל אחד עבור שלושים עניים מקיים מצוות צדקה?
- ♦ עט הזהב של מנהל הבנק
- ♦ נדבת פרוטה אחת לשני עניים
- ♦ שני גבירים שדחפו סכומי עתק לידו של עני מרוד

- ♦ מדוע נקבצו רבני הונגריה בשעה 9 בבוקר בכ"ז אב תרנ"ג
- ♦ אסור לרב לדחות תשובה הלכתית
- ♦ דין התורה של קהילת גלאנטה
- ♦ מה זה רח"ש?
- ♦ מדוע שוכר דירה חייב להתקין בה מעקה?

ניתן לקבל את הגליון בדוא"ל מידי שבוע חינם להצטרפות: meorot@meorot.co.il

דבר העורך

מדוע חרה אפו של מיניסטר אוברוב?

לא מכבר למדו לומדי הדף היומי את סוגיית "תגרי לוד".

אפיזודה מעניינת ומאליפה כאחת כרוכה בסוגייה זו, וכל אימת שלומדי בית המדרש מגיעים לסוגיית "תגרי לוד", חיוך רחב עולה על פניהם בהיזכרם במעשה הגרף אוברוב, אותו נוהג היה הנצי"ב מוולאז'ין, רבי צבי יהודה נפתלי ברלין, בעל "העמק דבר" לספר לתלמידיו, למען השריש בקרבם מוסר ואהבת התורה.

היה זה בימי הצאר ניקולאי אשר שלט ברוסיה ביד ברזל. אחד ממקורביו של הצאר, הגרף אוברוב, אשר נודע בפקחותו ובערמומיותו, וכישוריו היו לשם דבר, מונה על ידו לכהן כמיניסטר ההשכלה. ידידים רבים היו לאוברוב הרוסי, ועל הרבים ששיחרו לפתחו נמנו גם יהודים מחוגי המשכילים.

באחד הימים ההם, בשבת המיניסטר אוברוב עם ידידו המשכיל ד"ר ליליינטל, הביזק רעיון מרתק במוחו של אוברוב, ועל אתר הוא שטח את בקשתו לפני הדוקטור: "אני חפץ להכיר את תורתכם, שאתם היהודים כה מרבים להגות בה, ואשמח אם תלמדני מפניני חכמתה!".

דף צו/א שאלה לעשות בה פחות מפרוטה

הנותן שקל אחד עבור שלושים עניים מקיים מצוות צדקה?

סוגייתנו מסתפקת, אם השואל פרה מחבירו כדי לעשות בה מלאכה ששווה פחות מפרוטה מתחייב באונסיה ככל שואל. שורש הספק נעוץ בסיבת התחייבות השואל לשלם לבעלים את דמי החפץ גם במקרה של אונס. מצד אחד ניתן לומר שהתחייבותו זו של השואל ניתנת תמורת **קבלת החפץ** לידי. או אז גם אם הוא שאל את הפרה לשימוש של פחות משווה פרוטה, עליו להתחייב באונסיה. מאידך ניתן לומר, שהתחייבותו ניתנת תמורת **הנאת** השימוש בחפץ שנמסר לידי, ממילא, אם ההנאה שנמסרה לידי אינה שווה פרוטה, הוא אינו מתחייב באונסי החפץ. להלכה, פוסק השולחן ערוך (ח"מ סי' שמו"ו סי' י'), שהשואל פטור מחמת הספק, משום שנידון זה לא הוכרע בגמרא.

עט הזהב של מנהל הבנק: הלכה זו יכולה להתרחש במקרים רבים, כמו זה שאירע לא מכבר בלשכתו של מנהל סניף בנק שהשאל לרגע קט את עטו היקר לאדם שביקש לחתום על מסמך. כאשר המנהל ביקש את עטו, נבוך השואל, וחיפושים נרחבים שערכו השניים העלו חרס. העט איננה. בתור שואל, לכאורה, הוא חייב בכל מקרי האונס שאירעו לעט השואל. אולם, מאחר שהעט נשאלה לצורך חתימה בלבד, פטור השואל, משום שקיבל לידי הנאת שימוש ששווה פחות מפרוטה ולא חלו עליו דיני שואל [מלבד זאת יש לדון בכך שמנהל הבנק מושאל ללקוחות לספק את מבוקשם והרי זה שאלה בבעלים].

בהקשר לנידון זה מסתפקת הגמרא ואינה מכריעה, מה דינו של אדם ששאל **שני** חפצים כדי לעשות עמם מלאכה **אחת** ששווה פרוטה בלבד. האם דינו כאדם ששאל חפץ לשימוש של פחות משווה פרוטה, משום שכל אחד מן החפצים יבוא לידי שימוש בפחות משווה פרוטה, או שמא מאחר שבסך הכל השואל קיבל מבעל הבית זכות שימוש ששווה פרוטה, דינו כשואל חפץ אחד לשימוש השווה פרוטה. לאור ספק זה בסוגייתנו, הוכרעה שאלה מעניינת שהוצגה לפני רבי יוסף חיים זצ"ל, בעל ה"תורה לשמה".

נדבת פרוטה אחת לשני עניים: יהודי שפגש גבאי צדקה, ביקש לפרוע את נדר הצדקה שנדר לא מכבר. אלא שהוא הסתפק אם יצא ידי חובת נדרו על ידי נתינת שני חצאי פרוטות לגבאי צדקה עבור שני עניים, או שמא אינו מקיים את נדרו, עד שיתן פרוטה שלמה לעני אחד.

בעל ה"תורה לשמה" (שו"ת "תורה לשמה" סי' רמ"א) השיב לו, כי מדברי סוגייתנו אנו למדים שעליו להחמיר ולתת את הפרוטה עבור עני אחד ולא עבור שני עניים. שכן, שורש הספק בסוגייתנו נובע מכך שמעשה ההשאלה מורכב משני חפצים, ולפיכך יש לדון אם ניתן להתייחס אליהם כחטיבה אחת לגבי ההשאלה. והנה, במקרה של חצאי הפרוטות, לא זו בלבד שלפנינו **שני** חפצים, אלא גם **שני** עניים יקבלו את חצאי הפרוטות, וקל וחומר שבאופן זה, יש להחמיר ואין להתייחס לשני החצאים כאל פרוטה שלמה שניתנה בפעם אחת עבור מצוות צדקה.

צעילוי נשמת

מרת **לאה עמאר** ע"ה
בת רחל ע"ה נלב"ע כ"ו באייר תש"ע
תנצב"ה
הונצחה ע"י בני המשפחה שיחיו

צעילוי נשמת

מרת **חנה פייגא גרוס** ע"ה
בת הר"ר יקותיאל יהודה נוימן זצ"ל נלב"ע כ"ט באייר תשנ"ח
מרת **יוטא ביילא לוינגר** ע"ה
בת הר"ר צבי פרידמן זצ"ל נלב"ע כ"ט באייר תש"ן
תנצב"ה
הונצחו ע"י ר' שלום גרוס הי"ו ורעייתו מרת פניה פרל תח"ל לבית לוינגר - פתח תקוה

ספק מעניין זה בא לידי ביטוי גם במקרה נוסף שהובא לפניו. כידוע, תקנו חז"ל שעני שיש לו מאתיים זוז, אינו רשאי ליטול מעות מן הצדקה. אולם, עני שאין לו מאתיים זוז, רשאי לקבל סכום כסף גדול לצדקה, ואינו צריך להגביל את עצמו לקבלת סכום אשר ישלים את ממונו למאתיים זוז בלבד.

שני גבירים שדחפו סכומי עתק לידו של עני מרוד: מעתה, יש לדון, מה דינו של עני ששני גבירים דחפו לידו בבת אחת סכומי כסף גדולים, שכל אחד מהם עולה על מאתיים זוז. לכאורה, לפנינו עני שקיבל את כל הסכום בפעם אחת ומה לו להוגיע את מוחו כמה אנשים היו שותפים למעשה נתינה זה, הוא, מצידו, קיבל לידיו כמות נכבדה של זהובים, וכפי שרשאי היה לקבלם מאדם אחד, כך גם רשאי הוא לקבלם משני בני אדם.

אולם, גם במקרה זה החמיר בעל ה"תורה לשמה" וכתב שהמחמיר תבוא עליו הברכה, משום שלא זו בלבד שהוגשו לפניו שתי חבילות זהובים, אלא גם שני אנשים ביצעו את מעשה הנתינה. ואם סוגייתנו מסתפקת במעשה העברה של שני חפצים בין מקבל אחד ונותן אחד, ודאי שיש להסתפק כאשר שני נותנים נתנו שני חפצים (שם סי' ש"ד).

דף זצ/א אמר רבא מקרי דרדקי

שואלים בהלכות הפסח שלושים יום קודם החג

הכל מכירים את פסק ההלכה הבא (שולחן ערוך, או"ח סי' תכ"ט): "שואלין בהלכות פסח קודם לפסח שלושים יום". במסכת פסחים (ו/א) מבואר שהחכמים שתקנו הלכה זו, למדו זאת ממשנה רבינו, ששלושים יום קודם לפסח שני התחיל ללמד את הלכותיו לבני ישראל.

הראשונים מצביעים על סתירה, לכאורה, בין גמרא זו לדברי הגמרא במסכת מגילה (ד/א) בה נאמר: "משה תיקן להם לישראל שיהיו דורשין... הלכות פסח בפסח, הלכות עצרת בעצרת". משמע, איפוא, שבחג עצמו בלבד יש חובה לעסוק בהלכות הקשורות לחג ולא שלושים יום קודם החג.

הרב חייב לענות תחילה על שאלות הנוגעות לחג: הר"ן (מגילה ב/ב הובא בבית יוסף או"ח סי' תכ"ט) מיישב סתירה זו ואומר, שתקנת משה רבינו ללמוד את הלכות החג ביום החג עצמו היא חובה הלכתית. לעומת זאת, "שואלין בהלכות פסח קודם לפסח שלושים יום" אינו חובה, כי אם דבר הראוי לעשותו. הר"ן אף מצייין השלכה מעשית לדברי חז"ל שראוי לעסוק בהלכות החג שלושים יום לפניו, שבימים אלו, על הרב לענות תחילה לשואלים אותו בענייני החג, ולהקדימם על השואלים בעניינים אחרים.

הט"ו (שם ס"ק א') מוסיף על דברי הר"ן, כי מלבד זאת, גם הרבנים שנתמנו ללמד תורה את התלמידים, מחוייבים לשנות את סדרי הלימוד בשלושים הימים שקודם החג וללמוד את הלכות החג, אם התלמידים מבקשים זאת, **כמבואר בסוגייתנו**. כלומר, לגבי הרבנים אין זו תקנה שראוי לקיימה בלבד, כי אם חובה הלכתית, משום שהם משועבדים לתלמידיהם ללמדם את הנדרש להם, ומדברי חז"ל אנו למדים שבימים אלו, ראוי לעסוק בהלכות החג (עי' בשו"ע הרב שפי"ן, אולם המקור חיים ס"ק א' פי' באופן אחר).

ייחודו של חג הפסח: אמנם, מדברי השולחן ערוך המובאים לעיל, שפסק "שואלין בהלכות הפסח שלושים יום קודם החג" מוכח, כי לדעתנו, תקנת חכמים היא חובה ואינה בגדר המלצה בלבד. ואכן, הוא מיישב באופן אחר את הסתירה בין הגמרא במסכת פסחים לבין הגמרא במסכת מגילה ואומר (בית יוסף שם וכן הלבוש), שיש להבדיל בין חג הפסח המיוחד בהלכותיו הרבות, החל מאפיית המצות והכשרת הכלים ועוד, שחובה להתחיל בלימוד הלכותיו שלושים יום קודם החג, לעומת חגים אחרים שדי בלימוד הלכותיהם ביום החג עצמו. אך פוסקים רבים חולקים וסוברים כי גם בחג הסוכות קיימת הלכה זו של לימוד הלכותיו שלושים יום קודם החג (ב"ח שם, מגן אברהם ס"ק א' ובפר"ח, הובאו דבריהם במשנה ברורה שם ס"ק א', ועי' ביאור הגר"א שם לפניני חג השבועות).

דרשת הרבנים בשבת שובה ובשבת הגדול: ואכן, מנהג ישראל שרבני הקהילות דורשים לפני חג הסוכות ב"שבת תשובה" ולפני חג הפסח ב"שבת הגדול", נובע מכך שהלכות חגים אלו מרובות ויש ללמד את העם את פרטיהן, כפי שמצייין בעל המשנה ברורה (ס"ק ב') שעל הרב ליעד את עיקר דרשתו לדינים והלכות הקשורים לחג, ואם יפלל בסברות, יפות ככל שיהיו, לא יצא ידי חובתו. בהקשר לכך מעניין לציין את המובא בסידור יעב"ץ, שחייב החכם להוכיח ולהזהיר "גם על ביעור שאור המעשים המקולקלים ומחמיצת הדעות המשובשות ונפיחת המידות הרעות".

מצווה על כל אחד ללמוד את הלכות החג: לסיום, כאמור, בדורות עברו, תקנת חכמים להתחיל בלימוד הלכות החג שלושים יום קודם החג, נגעה לחכמים שהיו מחוייבים ללמד את תלמידיהם הלכות אלו. ברם, בימינו, כאשר יש ספרי הלכות רבים שמהם ניתן להבין וללמוד את הלכות החג, כתב השולחן ערוך הרב (סעי' ג) שמצווה על כל אחד ללמוד בעצמו את הלכות הרגל מתוך הספרים, עד שיהא בקי בהן וידע את המעשה אשר יעשה.

ד"ר ליליינטל נענה לאתגר, ובשובו לביתו כינס ידידים אחדים מחוגי ההשכלה, אנשים יודעי ספר, כדי לטכס עצה ולהחליט מהי הסוגיה המתאימה ביותר למח רוסי חריף ביותר, אך מנוכר לחלוטין לכל דבר שריח יהדות נודף הימנו.

ישבו המשכילים, עלעלו במסכתות שהוצאו מן המרתף לרגל המאורע, העלו עשן במקטרתיהם, וסרקו בזכרונם את כל אשר קלטו בילדותם ובימי בחרותם. "סוגיית "ייאוש שלא מדעת" במסכת בבא מציעא, פלט משכיל קשיש, "אינה מתאימה עבורו. יש בה סברות עדינות והגדרות דקות מידי בשביל ראש עבה כשל אוברוב". גם את סוגיית "תקפו חנן" במסכת זו לא הייתי מציע ללמדו", ניסח בדיפלומטיות משכיל צעיר שזה עתה נשר מדרך היהדות.

צלליות דמויותיהם של המשכילים הרכונים על הספרים, ריצדו בעליזות על הקיר. אש האח בערה שעות ארוכות עמוק אל תוך הלילה בזמן שהמשכילים התווכחו רבות ביניהם, תוך הבעת התמרמרות קשה כלפי ד"ר ליליינטל שבעל כרחם הטילם למשימה מייגעת זו.

השחר עלה, ומבעד לזוגיות החלונות הבחינו יושבי החדר ביהודים כשרים שהשכימו עם שחר להתפלל כוונתיקין לקונם. הספרים נותרו על השולחן כמות שהם, והמתכנסים פרשו לשינה עמוקה, לא לפני שקבעו לשוב ולהפגש בשעות הערב כדי להגיע לכלל הסכמה.

בסופו של דבר קיבלו הכל את עצתו של המשכיל הקשיש, אשר הציע ללמוד עם הגרף אוברוב את סוגיית "תגרי לוד". סוגיה זו אינה כוללת מונחים תלמודיים בסיסיים, שהסברת כל אחד מהם לגרף תארך יום וליל, ואין בה דרשות מפסוקי התורה. הסוגיה כולה עוסקת במשא ומתן מסחרי מחושב, שנועד לסכם את הלך מחשבתם של תגרי לוד לגבי מקרה מסויים שאירע בעירם.

משנפלה ההחלטה סולקו כל הספרים מן החדר, למעט מסכת בבא מציעא. מאן דהוא השליך גזיר עץ לתוך האח הבוער, ומתוך תחושת אתגר מעניין התיישבו המשכילים ללמוד את הסוגיה, כאשר הקשיש שבחבורה מוביל את הדיון.

שעות רבות ישבו בני החבורה כדי להטמיע בקרבם סוגיה זו. כאשר חשו כי ד"ר ליליינטל משייט בסוגיה כאילו לא נטש מעולם את ספסלי בית המדרש, לחצו הכל את ידו בחמימות ושיגרוהו לעבר הגרף אוברוב, לאמר: "הנני! הבה נלמד".

וישבו הד"ר והגרף בגנו המפואר של הגרף. הדוקטור אחז בהתרגשות מסכת בבא מציעא, בעוד הגרף החזיק בידיו קסת דיו וגליון נייר, כדי לסכם לעצמו ראשי פרקים תוך כדי הלימוד בספר של היהודים.

דף צז/א מיקרי דרדקי וכו' בעידן עבדתיהו כשאלה בבעלים

מדוע נקבצו רבני הונגריה בשעה 9 בבוקר בכ"ז אב תרנ"ג

בסוגיינתנו מבואר, שתלמיד חכם שנשכר על ידי בני העיר כדי ללמד הלכות מסוימות כפי בקשתם, הרי הוא "משועבד" לבני העיר. קביעה זו שהרב משועבד לתלמידיו, נושאת בחובה השלכה ממונית כבדת משקל, משום שאם תלמידיו ישאלו ממנו חפץ בשעות עבודתו, הם יהיו פטורים מדיני שואל, שהרי דין התורה קובע (שמות כב/ד) "אם בעליו עמו לא ישלם". היינו, אם באותה שעה שהשואל שאל את החפץ הוא גם שאל או שכר את בעל החפץ לעשיית מלאכה כל שהיא, אין חלים עליו דיני שואל, והוא פטור מדיני שמירה. לפיכך, מאחר שהרב שואל ומשועבד כל הזמן לתלמידיו, חל במקרה זה הפטור של "בעליו עמו".

הלכה זו, נוגעת גם לגבי רבני ערים ורבני שכונות שמונו על ידי הציבור לשמש את העם ולענות על שאלות הלכתיות, שאם אחד מן הציבור שאל מהם חפץ, לא חלים עליו דיני שואל, שהרי הם שאולים לו לכך שבכל עת שיזדקק להם לשאלה הלכתית או לדין תורה, הם מחוייבים להיענות לו (עי' שו"ע חו"מ סי' שמ"ו סעי' י"ב, י"ג). אמנם, כתב הערוך השולחן (שמ"ו סי' י"ז) כי אם הרב קבע שעות קבלה מסויימות בלבד שבהן הוא עונה לקהל שואליו, והציבור הסכים לכך, אזי, רק בשעות אלו חל דין "בעליו עמו" שהרי בשאר שעות היממה הוא אינו שואל לציבור.

אסור לרב לדחות תשובה הלכתית: על חובתו של הרב לענות על השאלות המובאות לפניו ולא לדחות את השואלים, למדים אנו ממאמר חז"ל שכתבו (ילקוט שמעוני תורה פ' משפטים רמז שמ"ט): "וכבר היו רבן שמעון ב"ג ור' ישמעאל יוצאין ליהרג. אמר ליה רבן שמעון לרבי ישמעאל, רבי, יצא לבי שאיני יודע על מה אני נהרג. אמר ליה רבי ישמעאל מימך לא בא אדם אצלך לדין או לשאלה ושהיתו עד שהיית גומר כוסך או שהיית נועל סנדלך או עד שהיית עוטף טליתך. ואמרה תורה אם ענה תענה אותו אחד ענוי מרובה ואחד ענוי מועט, ובדבר הזה אמר לו נחמתני".

הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל מדגיש את חובתו זו של הרב, בהקדמתו לספרו שו"ת אגרות משה, וכתב, כי גם מדוד המלך אנו למדים הנהגה זו, כדברי הגמרא בברכות (א/ד) המבארת את הפסוק (תהילים פ"ב) "כי חסיד אני", שדוד המלך ענה לשואליו גם בהלכות טהרה. הרי לנו, שדוד המלך לא הפנה את השואלים לתלמידי חכמים אחרים שהיו בוודאי בירושלים, אלא טרח בעצמו לענות לכל השואלים אותו.

דין התורה של קהילת גלאנטה: דין תורה סוער שהתנהל בהונגריה, נסוב אודות הגדרת תפקידו של רב עיר, כאשר הנידון המרכזי היה, אם אכן הרב נחשב כ"משועבד" לבני קהילתו. היה זה בשנת תרנ"א, כאשר רבה של קהילת גלאנטה שבהונגריה, הרב שמעון פרידמן, נפטר והותיר אחריו את חתנו הרב משה פלדמן שביקש למלא את מקומו. לנוכח כוונתו, בני הקהילה נחלקו לשתי מחנות. היו שצידדו בזכותו למלא את מקום חמיו, וכנגדם, החזיקו אנשי המחנה השני במגילת התקנות של הקהילה בה נכתב, כי לא ימונה "משועבד" שיש לו קרובים בקרב בני הקהילה. היינו, לא יתמנה אדם לתפקיד ציבורי, אם יש לו קרוב המתגורר בקהילה. מאחר שגיסו של הרב פלדמן נמנה על בני הקהילה, טענו המתנגדים, שאין למנות את הרב פלדמן למשרת רב העיר.

המחנה שצידד בחתנו של הרב השיב, כי אין להכליל את משרת ה"מרא דאתרא" בתקנה שאוסרת למנות "משועבד" אשר יש לו קרובים בקהילה, שהרי הרב אינו משועבד, הריפך, הוא המכהן במשרה הרמה ובני העיר נתונים למרותו, ואם כן, ברור כי אין הוא מכונה "משועבד".

המחלוקת גלשה ועברה מגבולות העיר אל לשכת האורתודוקסיה שבעיר הבירה בודאפעשט, ובהסכמת שני הצדדים הוקם בית דין שהורכב מבכירי הדיינים שבהונגריה. הדיון הראשון נקבע לשעה 9 בבוקר כ"ז אב תרנ"ג.

אב בית הדין, בעל ה"נטע שורק", הגאון רבי שרגא צבי טננבוים זצ"ל כתב את פסק הדין באריכות יסודית, והכריע שהרב נחשב "משועבד" לבני קהילתו, להורותם הדרך אשר ילכו בה ולהוכיחם במקרה הצורך. ראיות רבות צירף אב בית הדין להכרעתו, אחת מהן מתבססת על פירושו של רש"י לפסוק (בראשית מט/טו) "ויהי למס עובד" - "לפסוק הוראות של תורה". הרי לנו, שהרב מכונה "עובד". כמו כן, כותב רש"י על הפסוק (דברים א/טז) "ואצוה את שופטיכם" - "לשעבר הייתם ברשות עצמכם, עכשיו אתם משועבדים לציבור". שוב, מכנה רש"י את הרבנים כמשועבדים לציבור.

מה זה רח"ש? ראה נוספת מעניינת מביא בעל ה"נטע שורק" מלשון העם המכנים את כלי הקודש של הקהילה: רח"ש - רב חזן שוחט. הרי לנו, שהציבור כולל בלשונו את משרת הרב ביחד עם שאר עובדי הקהילה המשועבדים לה.

לאחר הכרעתו של בית הדין, נקרא המהרי"ץ דושינסקי זצ"ל אחר כבוד, למלא את התפקיד המכובד. את הפרטים המעניינים הללו ועוד, קראנו בספר "פסק דין תורה דגלאנטה" שהוציא לאור נכדו של בעל נטע שורק, הרב שרגא צבי אלטמן זצ"ל.

רוח קרירה נשבה וחלפה מעל קדקדו החשוף של ד"ר ליליינטל, שעסק בהסבר מאלף ומרתק על אודות צורת החישובים המסחריים המוזכרים בסוגיה, תוך שהוא מקפיד על כללי ההרצאה הנאותה, אותם שינו ידיו באוזניו חזור ושנה. "אל תנופף בידך לצדדים, הוא יסתכל עליהם במקום על הפה ועל העיניים שלך, ויאבד את הריכוז", אמר לו אחד; "כאשר אתה פותח בנושא חדש, השתדל לדבר בקול בס עמוק, המקנה תחושת חשיבות והרגשה כי למרצה הכל ברור ומובן, וזה עניין של זמן בלבד עד שהשומע יבין גם הוא", ליהג משכיל אחר. ד"ר ליליינטל שילב את כל העצות גם יחד, ונשא הרצאה נפלאה ומיוחדת במינה בפני הגרף אוברוב, שזה מזמן נטש את הקסת והגליון והביט בד"ר בפה פעור.

אט אט הבחין הד"ר, כי הגרף מפעפע בעיניו פעמים רבות מידי. כנראה שדבר מה אינו נהיר לו דיו, החליט ליליינטל, וחזר לסכם את הנושא בקצרה, הפעם מזווית אחרת, תוך התרגשות גוברת והולכת.

המשימה התקרבה ובאה אל קצה. ככל שהמשיך הד"ר לשאת את דבריו, השתרגו וורידיו ראשו של המיניסטר ורקותיו הלמו בפראות. הוא ניסה לגייס את כל כישוריו ולהתמקד בנושא שהורצה לפניו בטוב טעם.

ד"ר ליליינטל עמד לסיים את המשפט האחרון, ובטרם הספיק לפלוט אנחת רווחה עמוקה, קם אוברוב מכסאו, הלם באגרופו החסון בגזע עץ עתיק והפטיר "לא הבנתו!".

שבועות רבים נמנע הד"ר המכובד מהנחת כף רגלו בארמונו של הגרף. גם כאשר הוא הניח להיפגש עם אוברוב, לא עלה בידו להסיר את המחיצה שנוצרה ביניהם בעקבות אותו מפגש אומלל. ידידותם כבר לא היתה כבעבר.

כאשר סיפר הנצי"ב עובדה מעניינת זו, הוא הבחין בפליאה רבתי שהתפרשה על פני שומעיו. המיניסטר ידוע היה בחריפותו המופלגת. האם באמת הוא לא הבין את ההרצאה מפי הד"ר?

אולם, הנצי"ב הביא בפניהם את דברי הגמרא במסכת סנהדרין (ט/א) "תורה צוה לנו משה מורשה - לנו מורשה ולא להם". התורה הקדושה היא אלוקית. הקב"ה בכבודו ובעצמו כתבה ועל פיה הוא ברא את העולם. רק לעמו ישראל, עם סגולה, העניק הקב"ה את הזכות הגדולה להגות בתורתו ולהשכיל בעמקי סודותיה. בן אומה אחרת שילמד תורה, פעם יבין, עד כמה שהשגתו נותנת, ופעם לא יבין, כפי שקורה לכל אדם שיש עיתים שבהם הוא מנסה לעמוד על טיבו של עניין מסוים והדבר לא עולה בידו. אולם, בן העם היהודי, סיים הנצי"ב, זוכה לסייעתא דשמיא מיוחדת בעת שהוא עומל בתורה ומתאמץ להבין את עמקי סודותיה.

ברוך הוא אלוקינו שבראנו לכבודו.

דף קא/ב ושוכר חייב לעשות לו סולם, לעשות לו מעקה
מדוע שוכר דירה חייב להתקין בה מעקה?

בסוגייתנו מבואר, ש"שוכר חייב... לעשות לו מעקה". הראשונים (הגהות מימוני הל' רוצח ושמירת הנפש פי' י"א הל' א') מבארים, שמן התורה אין מוטלת מצוות בניית מעקה על שוכר בית, כי אם על המשכיר, **בעל הנכס**. אלא שחז"ל תקנו מצוות מעקה לשוכר שמא המשכיר לא יבצע את המוטל עליו.

נחלקו הראשונים, אם כאשר חז"ל תקנו לשוכר מצוות מעקה, הם ביטלו את המצווה מדאורייתא שהיתה מוטלת על המשכיר, ומעתה השוכר בלבד הוא שמחוייב במצווה זו (סמ"ג, עי' "תועפות ראם" על היראים סי' רל"ד), או שמא חובתו של המשכיר נותרה על כנה, בד בבד עם החובה שהוטלה על השוכר (יראים שם) [סברת הסמ"ג לכאורה, משום שאם מבקשים לחזק את קיום המצווה, כאשר שניהם יהיו מחוייבים בה, עדיין יטילו אותה אחד על השני, ורק אם השוכר לבדו יהיה מחוייב, היא תתבצע].

ויכוח בין השוכר למשכיר על הקמת מעקה: המנחת חינוך (מצווה תקט"ו) זן בנושא ומעלה השלכה מעניינת בין שני הצדדים המוזכרים לעיל. יש לדון, מה הדין כאשר המשכיר מתייצב בביתו של השוכר ומבקש לקיים את מצוות מעקה המוטלת עליו מן התורה, ואילו השוכר טוען נגדו, הרי גם לי יש מצווה מדרבנן להקים את המעקה ואיני רוצה להפסידה, כיצד ננהג? ובכן, אם חז"ל **ביטלו** את מצוות מעקה של המשכיר, טענתו אינה נשמעת כלל ועיקר שהרי כבר אין הוא שייך במצווה זו. לעומת זאת, אם לא ביטלו את מצוותו של המשכיר להקים מעקה, הוא קודם, שהרי עליו מוטלת מצווה דאורייתא ועל השוכר מוטלת מצווה דרבנן.

השוכר דירה מנכרי חייב להקים מעקה? מה דינו של יהודי ששכר דירה מנכרי, האם גם עליו הטילו חז"ל את מצוות בניית המעקה? כדי לענות על שאלה זו, תחילה עלינו להגדיר את מצוות המעקה שהוטלה על השוכר על ידי חז"ל. מדברי ה"מנחת חינוך" (שם) משמע, שחז"ל תקנו מצוות מעקה לשוכר כדי שלא ייווצר מצב שהוא יגור בבית שאין בו מעקה. ממילא, גם השוכר בית מנכרי חייב במצווה זו, ואין זה עניינו אם משכיר הדירה מחוייב גם הוא במצוות מעקה אם לאו.

אולם, המהרי"ל דיסקין זצ"ל (קונטרס אחרון סי' ה' אות רנ"ו) מצדד לומר שחז"ל תקנו לשוכר את מצוות המעקה, שמא המשכיר לא יתקין את המעקה ותתבטל מצווה עשה מדאורייתא. מעתה, אם המשכיר עצמו אינו חייב במצווה, אין כל עילה להטלתה על השוכר, ובמקרה זה יהא השוכר פטור ממצוות מעקה. אמנם, מוטל עליו לדאוג שלא יסתכנו בני ביתו בנפילה מן הגג, אך אין מוטלת עליו מצוות בניית מעקה (עיי' "חיי אדם" כלל ט"ו סעי' כ"ד, חזו"א חו"מ ליקוטים סי' י"ח) [יתכן שכל דברי המהרי"ל הם משום שנקט כדברי הסמ"ג הנ"ל].

עלינו להודות בכל יום ויום על הזכות הגדולה שנפלה בחלקנו להיות מיושבי בית המדרש, ולקבוע עיתים לתורה הקדושה, כי היא חיינו ואורך ימינו.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק. פקס: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

גומרים ש"ס ב-5 דקות ליום, זוכים בשפע גדול

"... ובודאי בלימוד המשניות כלול כל התורה כולה"
 מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי זצוק"ל
 מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א

להתנסות חינם התקשר עכשיו: 3764

עולים על רכבת הלימוד

גל אורן לונדון BSD

חודש ראשון התנסות חינם
 קבע עיתים ללימוד < עכשיו > 3029 *

מצטרפים לאלפי הלומדים קטעי גמרא, משנה והלכה מדי יום ביומו, בכל זמן ובכל מקום. זוהי ההזדמנות לקבוע 'עיתים לתורה'. לומדים כמה דקות וזוכים בסיפוק רוחני עצום!

